

moesten omwaren tot er door de levenden voor hunne zonden werd gezoend met misseoffers en gebeden.

En, na zeer vele regen- en nevelmaanden en zwarte nachten met bulderwinden, na veel sneeuwstormen en ijzel en vorst, en na tevens zeer veel hitte te hebben doorworsteld, zoodat ze geen leven meer konden opvatten zonder zorgen en lijden en hun geest wegslonk in eene gedweëe lijdzaamheid, waren zij oud en hun kinderen, een zoon en eene dochter, groot geworden.

En op een Juli-avond, toen zij, den rug als gebroken en vuurdoorzengd, huiswaarts sukkelden, besloten die kinderen het oord der onvruchtbaarheid te ontvluchten, om in de groote stad een beter lot te zoeken.

Zwijgend hadden de oudjes geluisterd. Over oud-moederken's doorlijnde kaken rolden tranen. Doch bekennen moest ze, al starneerstarend, dat er voor den werkenden mensch wat meer moet wezen dan honger en durende kommernis. Wel hadden zij en haar Mandus elkander steeds genegenheid betoond, doch veel huwelijksheil was er voor hen verloren gegaan in aanhoudend sloven. En meestal, als ze met pijn in rug en hoofd aan hun huizeken kwamen gedrenteld, zakten ze al zuchtend op eene bank en bleven afgemat en sprakeloos zitten, stom-starend, om daarna slapen te gaan en 's anderdaags weer hun zwoegersbestaan te herbeginnen.

Den dag van het vertrek, wjl de zon goudvlammend omhoog bolde aan den oostkant en een heeten dag voorspelde, trokken ze vroeg over de nog in doom rustende heidevlakte. Geen woord spraken ze. Braam en zijn zoon gingen voorop. Achter hen, aan den arm der dochter, sukkelde de moeder voort, het verneuteld en zoo stokoud vrouwen, versleten van top tot teen, evenals haar Braam met zijne door tandeloosheid ingetrokken lippen, zijne bijna wimperlooze roodomrande oogen en zijn perkamentachtig vel. Droge blauwe aders liepen over zijne knokige sproeterige handen. De afgeteerde miseriekop, met grijze stoppels aan kin en op kaken, stond op een pezig nek. Daaronder eene wegwijkende borst waaruit zijne stem heesch en gebroken opsteeg. Zijne stijve beenen

kromden ietwat, wjl hij er gebogen ging, en zijne kniën knikten door bij elken stap. De slippen van zijn vaalbruin tot op den draad versleten jasje bengelden dan en zijne broek zakte in breede vouwen op de zware schoenen.

En na lang te zijn gegaan langs vlakten en door sparrenbosschen, bleven de asemreutelende oudjes hijgend staan. Alleen Mandus drukte de handen zijner kinderen en met bevende schorre stem, sprak hij:

— 't Adres is: „Mandus Braam op den heikouter, te Sint-Job-in-'t-Goor...” Tot later, jongen. God zegene u... Lena, dien den Heer, want ziel verloren is alles verloren, kind... alles verloren.

Oud-moederken zei geen woord. Zij beefde en hare zacht-omfloersde blauwe, maar roodomrande oogen biggelden vol tranen. En zoo bekrompen was haar geest dat ze, 't geen ze wou zeggen, niet uitdrukken kon in woorden, en enkel 't hoofd schudde.

Dan scheidden zij, zelfs zonder handdruk. En terug sukkelden de oudjes, hij voorovergebogen, zij stille schreiend: een langzaam tranen-rollen zonder eenig snikken.

Als zij aan den draai waren van den kronkelwegeling die scherpwit over eene vlakke kronkelde door het dorre kruid, keken zij nog eens om. Een weevolle oogslag, en zij verdwenen.

En in de vlijmende namiddagzonne hernamen zij hun Calvarieweg over dit bar land, waar het grimmige lot hun geluk had gekruisigd. Boven hen een hemel, witblauw gestookt. 't Zweet leekte van hun doorgroefd voorhoofd. De adem reutelde in hunne keel. Soms loosden zij een zucht.

— Heet, 't is heet, murmelde Vina, droogde met de stramme vingers de droppels van het gloeiende voorhoofd en bleef gedachteloos staan uitstaren aan een rosachtig veen dat er omwassen was met riet en biezen en kreupeleiken. In de koele schaduw van hoogstammige en breedgekruinde dennen, waaronder insecten gonsden, zakten zij neer. Hij haalde brood uit een der jaszakken, brak dit, gaf een stuk aan Vina en werktuiglijk begonnen zij te eten.

Een opstekend windje waaide toen veel verzengende hitte aan van over het dorre land.

Na het nuttigen van dien schralen kost,